

Examen HAVO

2016

tijdvak 1
donderdag 12 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 De achteruitgang van de regionale pers

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Nederland kent veel regionale kranten zoals *BN DeStem* (Brabant en Zuid-West Nederland), *De Gelderlander* en *Dagblad van het Noorden*. De regionale pers heeft het al jaren moeilijk. Steeds minder mensen lezen een regionale krant en de uitgevers van regionale kranten hebben de laatste jaren al honderden medewerkers ontslagen.

Lees de regels 1 tot en met 19 van tekst 1.

De media vervullen allerlei **maatschappelijke functies**, waarvan één de zogenoemde informatiefunctie is. Binnen deze informatiefunctie zijn verschillende (deel)functies te onderscheiden zoals de opiniërende functie en de educatieve functie.

- 4p 1 Leg uit welke **andere** (deel)functies van de informatiefunctie van de media minder worden vervuld als de regionale pers geen verslag meer doet van de lokale politiek. Ga uit van **twee** (deel)functies.

Zie de regels 6 tot en met 19 van tekst 1.

In het tekstfragment is de werking van de (neerwaartse) oplagespiraal zichtbaar. De werking van de oplagespiraal is een voorbeeld van een commerciële ontwikkeling die heeft geleid tot een daling van de oplage van regionale kranten.

- 2p 2 Wat houdt de werking van de (neerwaartse) oplagespiraal in?
2p 3 Geef **twee andere** voorbeelden van commerciële en/of technologische ontwikkelingen die hebben geleid tot vermindering van de oplage van regionale dagbladen.

Lees de regels 20 tot en met 28 van tekst 1.

Johan van Uffelen heeft geen bezwaar tegen het geven van overheidssubsidie aan kranten, want *de Nederlandse Publieke Omroep* (NPO) wordt ook gesubsidieerd door de overheid.

De VVD is een tegenstander van het geven van overheidssubsidie aan (regionale) kranten.

- 2p 4 Leg uit op grond van welk ideologisch uitgangspunt de VVD tegen het geven van overheidssubsidie is aan (regionale) kranten.

De kranten krijgen in principe geen subsidie van de overheid. De *Nederlandse Publieke Omroep* (NPO) wordt wel gefinancierd door de overheid.

- 2p 5 Geef twee redenen waarom de *Nederlandse Publieke Omroep* (NPO) gefinancierd wordt door de overheid. Betrek in je antwoord twee uitgangspunten van het mediabeleid.

Opgave 2 De mediadokter

Bij deze opgave horen tekst 2 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De hoeveelheid berichtgeving over medisch nieuws is de laatste decennia enorm toegenomen. Vooral 'de gezondheidsbewuste lezer' maakt gebruik van de media om kennis te nemen van medische informatie (tekst 2). Deze ontwikkeling heeft zowel positieve als negatieve effecten.

Gebruik de regels 1 tot en met 34 van tekst 2.

Media vervullen met het uitzenden of publiceren van medisch nieuws verschillende **functies voor het individu**, zoals de socialisatiefunctie en de sociale functie.

- 2p 6 Leg uit welke **andere** functies van de media **voor het individu** te herkennen zijn in de regels 1 tot en met 34 van tekst 2. Ga uit van twee functies.

Gebruik de regels 35 tot en met 64 van tekst 2.

Pleijter constateert 'kwaliteitsverschillen' in berichten over medisch nieuws van 'gespecialiseerde journalisten' en 'algemene journalisten'. Deze verschillen in berichtgeving zijn te verklaren doordat het referentiekader van 'gespecialiseerde journalisten' en het referentiekader van 'algemene journalisten' verschillend is.

- 2p 7
- Geef een beschrijving van het begrip referentiekader.
  - Noem één verschil tussen het referentiekader van 'gespecialiseerde journalisten' en het referentiekader van 'algemene journalisten'. Verwijs naar gegevens uit de regels 35 tot en met 64.

Gespecialiseerde journalisten op medisch gebied zullen naar verwachting bij het schrijven van medische berichten in staat zijn journalistieke normen goed toe te passen. Een voorbeeld van een journalistieke norm is het streven naar objectiviteit.

- 4p 8
- Noem twee **andere** journalistieke normen.
  - Geef per journalistieke norm een reden waarom een specialistisch journalist op medisch gebied goed in staat is deze twee normen toe te passen.

Gebruik de regels 65 tot en met 79 van tekst 2.

Er bestaan verschillende theorieën over de invloed van de media, zoals de selectieve perceptietheorie.

- 2p 9
- Geef een beschrijving van deze theorie.
  - Welk citaat uit het tekstfragment past bij de selectieve perceptietheorie?

Hieronder staan drie situaties over de rol van de overheid en burgers met betrekking tot het geven van informatie.

- 3p 10 – Geef bij elk van de onderstaande situaties aan of deze in Nederland wel of niet is toegestaan.
- Beargumenteer elk antwoord met een gegeven uit de Nederlandse of Europese wetgeving. Noem de betreffende wet.
  - 1 De overheid controleert alle berichten uit de media. Berichten die aantoonbaar onjuiste informatie bevatten, worden verboden.
  - 2 Het is in Nederland een recht van iedere burger om inlichtingen en denkbeelden te verzamelen zonder inmenging van enig openbaar gezag.
  - 3 Op een nieuwssite heeft de redactie een artikel geplaatst waarin allerlei negatieve feiten uit het privéleven van een huisarts staan. Een deel van zijn patiënten overweegt daardoor over te stappen naar een andere huisarts.

Bekijk figuur 1 en lees de toelichting.

- 2p 11 Geef een verklaring voor het feit dat de respondenten een patiëntenfolder betrouwbaarder inschatten dan internet. Betrek in je het antwoord het **verschil in betrouwbaarheid** tussen een patiëntenfolder en medisch nieuws op internet.

Opgave 3 Veranderingen in het jeugdstrafrecht: invoering van het adolescentenstrafrecht

---

Bij deze opgave horen teksten 3 tot en met 5 en figuur 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 1 april 2014 is het adolescentenstrafrecht ingevoerd. Dit houdt een verandering in van het jeugdstrafrecht. Met deze wetwijziging wordt het mogelijk om een sanctie uit het gewone strafrecht toe te passen bij een minderjarige en een sanctie uit het jeugdstrafrecht bij een jongvolwassene (tekst 3 en 4). Bij sommige jongeren geeft het jeugdstrafrecht betere kansen op het voorkomen van recidive.

Criminaliteit onder jongeren wordt behalve met het adolescentenstrafrecht ook met andere maatregelen aangepakt (tekst 5).

Vóór de wetwijziging van 1 april 2014 was het nog niet mogelijk om het jeugdstrafrecht toe te passen bij jongvolwassenen van 21 en 22 jaar.

- 2p 12 Op basis van welk beginsel van de rechtsstaat was dit nog niet mogelijk? Licht je antwoord toe.

Gebruik tekst 3.

Er wordt binnen het strafrecht onderscheid gemaakt tussen daadstrafrecht en daderstrafrecht.

- 2p 13 – Is het adolescentenstrafrecht een voorbeeld van daadstrafrecht of daderstrafrecht?
– Leg je antwoord uit. Betrek in je antwoord het verschil tussen daadstrafrecht en daderstrafrecht.

Er zijn verschillende doelen en functies van straffen.

- 2p 14 Leg uit welke doelen van straffen beter nagestreefd worden met ‘kale detentie in de gevangenis’ (regels 17-18). Ga uit van twee doelen.

Uit de regels 34 tot en met 37 van tekst 3 blijkt dat de reclassering een taak heeft bij de toepassing van het adolescentenstrafrecht.

- 2p 15 – Wat is de doelstelling van de reclassering?
– Leg uit dat de taak van de reclassering zoals blijkt uit de regels 34-37 past bij haar doelstelling.

Gebruik tekst 4.

- 3p 16 Noem **één** materieel gevolg en **twee** immateriële gevolgen die de afpersingen voor de slachtoffers uit tekst 4 kunnen hebben.

Er bestaan verschillende verklaringen voor crimineel gedrag.

Voor het gedrag van de vier verdachten uit tekst 4 zijn verschillende sociaalpsychologische verklaringen te geven.

- 2p 17 Geef twee sociaalpsychologische verklaringen voor het gedrag van de vier verdachten uit tekst 4.

Gebruik tekst 5.

Maatregelen voor de aanpak van jeugdcriminaliteit kunnen zowel repressief als preventief zijn.

- 2p 18 – Geef een voorbeeld van een repressieve maatregel uit tekst 5.
– En geef een voorbeeld van een preventieve maatregel uit tekst 5.

Bekijk figuur 2.

De criminaliteit onder 16- tot en met 22-jarigen tussen 2007 en 2012 lijkt volgens figuur 2 flink afgenomen te zijn, maar dat hoeft in werkelijkheid niet zo te zijn.

- 2p 19 Leg uit met behulp van het begrip ‘dark number’ (‘dark figure’) waarom de dalende trend in figuur 2 **niet** overeen hoeft te komen met de werkelijke daling van de criminaliteit onder 16- tot en met 22-jarigen.

Om een zo volledig mogelijke beeld van de criminaliteit te krijgen, maken onderzoekers naast politiestatistieken gebruik van bepaalde gegevensbronnen of onderzoeksmethoden.

- 2p 20 Met welke twee onderzoeksmethoden kan een zo volledig mogelijk beeld van (jeugd)criminaliteit worden verkregen? Licht elke methode toe.

Opgave 4 Toestaan van wietteelt?

Bij deze opgave horen de teksten 6 tot en met 8 en afbeelding 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In Nederland is het telen van hennepplanten (cannabis), waaruit wiet of hasj – soft drugs – wordt geproduceerd, verboden. Maar de verkoop van softdrugs aan particulieren door zogenaamde coffeeshops wordt gedoogd. ‘Gedoogd’ betekent: het is officieel strafbaar, maar zolang de coffeeshops zich aan bepaalde voorwaarden houden, wordt de verkoop van softdrugs niet vervolgd.

Burgemeesters van 35 gemeenten riepen in januari 2014 het kabinet op om experimenten met wietteelt of hennepeteelt onder gemeentelijk toezicht toe te staan. Dit wordt regulatie van wietteelt genoemd (tekst 6).

Toenmalig minister Opstelten van Veiligheid en Justitie (en de meerderheid van de Tweede Kamer) waren tegen deze gereguleerde wietteelt (tekst 7).

Het drugsbeleid van de minister kwam extra onder druk te staan toen in oktober 2014 de rechtbank in Groningen besloot geen straf op te leggen aan een echtpaar dat schuldig werd bevonden aan wietteelt (tekst 8).

Gebruik de teksten 6 en 7.

Het wel of niet reguleren van wiet- of hennepeteelt is een politiek probleem. Dat blijkt uit de teksten 6 en 7.

- 4p 21 Geef twee kenmerken van een politiek probleem en illustreer elk kenmerk met een gegeven uit tekst 6 en/of tekst 7.

Gebruik tekst 6.

Het openbaar bestuur in Nederland heeft te maken met vier bestuurslagen.

- 2p 22 Welke bestuurslagen zijn te herkennen in tekst 6? Illustreer elke bestuurslaag met een voorbeeld uit de tekst.

Gebruik de teksten 6 en 7.

Het besluitvormingsproces over de regulering van de wietteelt kan beschreven worden met verschillende modellen van politieke besluitvorming, zoals het barrièremodel van het politieke proces. In dit model worden vier barrières of drempels onderscheiden.

- 4p 23 – Geef een beschrijving van de eerste twee barrières van het barrièremodel.
- Leg uit dat deze eerste twee barrières te herkennen zijn in de teksten 6 en 7.

Bekijk afbeelding 1.

Op 9 maart 2015 trad toenmalig minister van Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten af. Kort na zijn aftreden verschenen verschillende tweets over de regulering van wietteelt, zoals die in afbeelding 1. Het systeemmodel van politieke besluitvorming bestaat uit vier hoofdfasen.

- 2p 24 In welke fase van het systeemmodel is het twitterbericht van het D66-Kamerlid te plaatsen? Licht je antwoord toe.

Gebruik de regels 1 tot en met 19 van tekst 8.

Een vorm van verzet tegen bestaande wetten of overheidsbeleid kan burgerlijke ongehoorzaamheid zijn.

- 4p 25 Beargumenteer of de handelwijze van het echtpaar in tekst 8 wel of niet voldoet aan burgerlijke ongehoorzaamheid.
- Ga in je argumentatie uit van
- het doel van burgerlijke ongehoorzaamheid en van
  - **drie** voorwaarden waaraan een actie van burgerlijke ongehoorzaamheid moet voldoen.

Gebruik tekst 8.

In de democratische rechtsstaat is de macht verdeeld tussen de drie machten, de trias politica. Deze machten staan soms op gespannen voet met elkaar.

De uitspraak van de rechter in tekst 8 zorgt voor een spanning tussen twee machten: de rechterlijke macht en de wetgevende macht.

- 1p 26 Beschrijf wat deze spanning inhoudt op grond van tekst 8.

Gebruik tekst 8.

Er zijn verschillende opvattingen over de vraag of bepaald gedrag tot de criminaliteit behoort. Deze opvattingen gaan over de strafbaarheid en strafwaardigheid van bepaalde gedragingen.

- 3p 27 Leg uit - op grond van tekst 8 - dat strafbaarheid en strafwaardigheid van gedrag in dit geval **niet** samenvallen. Geef eerst een omschrijving van de begrippen strafbaarheid en strafwaardigheid.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 5 Verbod op gratis plastic tasjes

Bij deze opgave horen de teksten 9 en 10 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In de teksten 9 en 10 komt aan de orde hoe de Europese en landelijk politiek omgaan met het probleem van plastic afval. Zowel het Europees Parlement als staatssecretaris Mansveld van Milieu willen een verbod op gratis plastic tasjes.

Lees tekst 9.

Naast het Europees Parlement moet ook een ander Europees orgaan instemmen met het wetsvoorstel om het weggeven van gratis plastic tasjes te verminderen.

- 2p 28 – Wat is de naam van dit Europees orgaan?
– Welke personen hebben zitting in dit orgaan?

Europarlementariër Gerbrandy wil dat lidstaten van de EU erop afgerekend kunnen worden als ze geen actie ondernemen (regels 18-21).

- 1p 29 Welk Europees orgaan heeft de taak om erop toe te zien dat de lidstaten de Europese wetten uitvoeren?

Lees tekst 10.

De PvdA wil zo snel mogelijk een verbod op plastic tasjes (regels 9-13). Standpunten van politieke partijen zijn vaak te herleiden tot de traditionele politieke stromingen zoals de sociaaldemocratie, socialisme, confessionalisme en liberalisme.

- 2p 30 – Welke **andere** politieke stroming is de herkennen in het standpunt van de PvdA om plastic tasjes te verbieden?
– Noem een uitgangspunt van deze stroming.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.